

ቃለ መጠይቅ አቶ ሓምድ ሕምድ ምስ ጋዜጣ ጽጌናይ

4ይ ዓመት ቁ 37 ሰነይ 6 ነሐሴ 2001 ዝገበሮ ቃለ-መጠይቅ

ዝኸበርኩም ኣንቡቡቲ፡ እዚ ቃለ መጠይቅ፡ ብሳምሶም ሰለሙን ተጠርኒፉ፡ "ርስቲ ጉድለ 15" ፍራንክፈርት 2019 ካብ ዝብል መጽሓፍ ዝረኽብናዮ ኮይኑ፡ ርዝነት ፖለቲካዊ መልእኽቱ ብፍላይ ንመንእሰያትና ሓጋዚዮ ካብ ዝብል ኩርናዕ ብምብጋስ ከም ዘለዎ ካብቲ መጽሓፍ ዝገልበጥናዮ ምዃኑ ኣቐዲምና ንሕብር። ሓው ሳምሶም ሰለሙን ድማ ከም ደራሲ ከይተወከስና ብምጽሓፍና ብቃልሲ ሸነኹ ክትርደኣልና ንሕብር።

ኣባል ፈጻሚ ሽማግሌ ህግደፍን ሃገራዊ ባይቶን አቶ ሓምድ ሕምድ ብዛዕባቲ ንሱ ዝርከቦም 15 ኣባላት ማእከላይ ባይቶ ህግደፍ ዘቕረብዎ ቅሉዕ ደብዳቤ ምስ ጋዜጣታት ኣሻርቕ ኣልኣውስጥን ጽጌናይን ስፍሕ ዝበለ ቃለ-መጠይቅ ኣካይዱ ነይሩ።

ንሱ ዳሪክተር ፖለቲካዊ ጉዳያት ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ፡ ኣብ ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ሓላፊ ጠረጴዛ ማእከላይ ምብራቕ ኣምባሳደር ^{ቃለ መጠይቅ አቶ ሓምድ ሕምድ ምስ ጋዜጣ ጽጌናይ 4ይ ዓመት ቁ 37 ሰነይ 6 ነሐሴ 2001 ዝገበሮ ቃለ-መጠይቅ} ኣብ ዝተፈላለዩ ጉዳያት ከምኡውን ኣብ ዝተፈላለዩ ጽፍሕታት መንግስቲ ኤርትራ ሰሪሑ። ትሕዝቶ ናይቲ ቃለ-መጠይቅ እነሆ።

ሕቶ፡-አቶ ሕምድ ሕምድ ንስኻ ኣባል ፈጻሚ ሽማግሌ ህግደፍን ሓደ ካብቶም ፖለቲካውን ቅዋማውን ጽገና ክግበር ዝጠለቡን ኢኻ። ቀንዲ ጠልብኩም እንታይዮ?

አቶ ሓምድ፡ ትሕዝቶቲ ቅሉዕ ደብዳቤ፡ ሃገርና ንትሓልፎ ዘላ ኣሰቃቕን መሪርን ኩነታት ዝገልጽ ኮይኑ፡ ብሓፈሻ ብሰንኪቲ መንግስቲ ዝኸተሎ ዘሎ ኣካይዳን ኣብ ልዕሊ ህዝብና ዝወርድ ዘሎ ስቓይን የጠቓልል። እቲ ቅሉዕ ደብዳቤ ብተወሳኺ ተስፋ ዘቐርጽ ኣመራርሓ ህግደፍ የንጸባርቕ። ብርክት ዝበሉ መራሕቲ መንግስትን ግንባርን ዝፈረምሉ ድማዮ። እቶም ነዚ ቅሉዕ ደብዳቤ ዝፈረሙ ንኹሉቲ ኣብ ዝሓለፉ ዓመታት ዝተራእዩ ጉድለታት ማዕረቶም ኣብ ስልጣን ዘለው ተሓተቲዮም።

እቲ ዘቕረብናዮ ቅሉዕ ደብዳቤ ቃል ብቓሉ ፖለቲካውን ቅዋማውን ጽገና ክግበር ኣይጠልብንዮ። ምክንያቱ ቅዋም ብግብሪ ይሰርሕ የሎን። ስለዚ እቲ ዝሕተት ዘሎ ቅዋም ተተግቢሩ ስርዓተ ሕጊ ክነግስዮ። ከምኡውን ዝምልከቶም ኣካላት መንግስቲ ናብዚ ቅዋማዊ መድረኽ ንምስግጋር ዝግበር መስርሕ ሕጋውን ዕላማውን ክኸውን ዘድሊ ምቕርራብ ክገብሩዮ ዝጠልብ ዘሎ። ብዘይካዚ ህ.ግ. ኣብቲ ዝካየድ ምርጫ ንኸወዳደር ምድላዎት ከካይድ እቲ ቅሉዕ ደብዳቤ ይጽውዕ።

እዚ ዝተጠቐሰ ጉዳያት ግን፡ ሕጂ ዝለዓል ዘሎ ዘይኮነ፡ ክትግበር ከም ዘለዎ ኣብ ዝተፈላለዩ ኣኼባታት ሓጋጊ ኣካል መንግስትን ግንባርን ውሳኔታት ዝሓለፈሉዮ። ስለዚ፡ እቲ ዝቕረበ ቅሉዕ ደብዳቤ ነቶም ዝሓለፉ ውሳኔታት ተፈጻምቲ ንምግባር ግብራዊ ስጉምቲ ክውሰድዮ ዝጠልብ። ብተወሳኺ ዝሓለፈ ተመክሮና ብምግምጋም ንዝተራእዩ ጉድለታት ይጠቅስ። ኣብ ርእሲኡ ብሰንኪዚ ጉድለታት ዘጋጠመኡ ኣሉታዊ ሳዕቤናት ብምርኣይ ንመጻኢ ብኸመይ ከም እንጓጎዝ ይእምት።

ኩሉዚ ዝተጠቐሰ ርእይቶን ካልኦትን ብዘስምዕ ዙተ ከም ዝትግበር ኢና ንኣምን። እዚ ተፈጻሚ ዝኸውን ከኣ ህ.ግ. ምስ ድሌት ህዝቢ ኤርትራ ብዝሰነ መልክዕ ብቕጥቱ ንምሕያል ኣሰራርሓኡ ከመሓይሽ ኣለዎ። ብህላወ ርእይቶ ካልኦትውን ክንኣምን ይግባእ። ሽዑ ድማዮ ፖለቲካውን ስነ-ሓሳባውን ፕሮግራም ከምኡውን ኣሰራርሓ ህግደፍ ንምምሕያሽ ዝሕግዝ ነጻ ውድድር ምህላው ዝረጋገጽ።

ሕቶ፡- እሞ ጠለባትኩም ብየናይ ኣገባብ ኢኹም ክትግበርዎ?

አቶ ሓምድ፡- ንኣተገባብራኡ ብዝምልከት ቅድሚ ምዝራብይ ኣብ ዝኾነ ጉዳይ ልኡላዊ ስልጣን ናይ ህዝቢ ምጻኑ ህ.ግ. ብመንገዲ ሃገራዊ ቻርተር ከምዘረጋገጸ ክጠቅስ እደሊ። እንተኾነ ቅዋምን ልዕልነት ሕግን ኣብ ዘይሃለዉሉ፡ ህዝቢ ኤርትራ ነዚ መሰል'ዚ ክጥቀመሉ ከምዘይክእል ርዱእ'ዩ።

ንድሕሪት ተመሊስና ህ.ግ. ኣብ ዝተፈላለዩ ኣጋጣሚታት ርኢቶ ካልኣት ኣብ ምጽዋርን ፍልልያት ኣብ ምፍታሕን ዝነበሮ ተሞክሮ እንተርኢና፡ ብመንጽር'ዚ ሕጂ ተፈጠሩ ዘሎ ኩነታት ተስፋ ዝህብ ኣይኮነን። እዚ ሕጂ ንህ.ግ. ገጢምዎ ዘሎ ብደህ ካብ'ቲ ናይ ቀደም ወድዓውን ርእሰ ነገራውን ፍሉይነት ስለ ዘለዎ ብዘተ ምፍትሑ እቲ ዝሓሸ ኣመራጺ'ዩ።

ሕቶ፡ እዋናውነት ናይ'ቲ ዝተላዕለ ሕቶ ኸን? ብፍላይ ዶባዊ ግጭት ኤርትራን ኢትዮጵያን መዕለቢ ከይረኽቡ፡ ቁጠባውን ማሕበራውን ኩነታት ህዝቢ ኣብ ሕግቕ እንከሎ እዚ ሕቶ ምልዓሉ ከመይ ትሪኦ?

አቶ ሓምድ፡- ብዛዕባ ብቕዓት ህዝቢ ኣብ ምምካት ናይ'ቲ ኣብ ዳግመ ህንጻ ዘጋጠሞ ብደህ እንተደኣ ኮይኑ፡ ካብ ሕግን ትካላዊ ኣሰራርሓን ወጻኢ፡ ተአምር ዝሰርሕ ህዝቢ በፍጹም የለን። ከም ጸቕጢ ጽልእን ህጹጽ ኩነታት ከኣ ብዙሓት ኣህዛብ ንክደሃሉን ክሰዓሩን ምክንያት ኮይኑ'ዩ። ምክንያቱ ኣብ ታሪኽ ኣህዛብ ዝተራእዩ ዓበይቲ ፍጻሜታት ኣብ ትሕቲ ዝተማለኣ ነጻነት'ዮም ተተግቢሮም።

ስለዚ ህዝቢ ኤርትራ ንሃገሩ ክከላኸልን ክዕወትን ዝክእል፡ ድሌቱ ዘንጸባርቕ ሕጊ ብመንገዲ ቅዋም ምስ ዝትግብር'ዩ ዝብል እምነት ኣለና። እዚ ጥዕና ዘለዎ ሃዋህው ምስ ዝፍጠር ድማዩ ቁጠባውን ማሕበራውን ጸገማቱ ክፈትሕ ዝክእል። ነዚ ቅዋማዊ መሰል ንምግሃስ ዝቐርብ ዝተፈላለዩ ምስምስ ከኣ ፈሻለ ኮይኑ፡ ህዝቢ ኣብ ኣገደስቲ ጉዳያት ሃገሩ ንክይሳተፍ ብሓምክሽቲ ጌርካ ዓይኑ ከም ምድፋንዩ ዝቐጸር። ብኡ ኣቢልካ ድማ፡ ውሑዳት ሰባት ብዓቕሚ ህዝብን ሃገርን ንክጸወቱ ዕድል ምክንፋት'ዩ። ኣብ ከምዚ ኩነት እቲ ሳዕቤን እንታይ ከም ዝኸውን ንምግማቱ ኣየሸግርን።

ሕቶ፡ እዚ ዘይምርድዳእ ኣብዚ ንክበጽሕ ምክንያት ዝኾነ እንታይ'ዩ? ብመንገዲ ትካላት ውድብን መንግስትን ክፍታሕ'ዶ ኣይምተኻእለን? ሕጂኸን ንምፍትሑ ተኸእሎ ኣሎ'ዶ?

አቶ ሓምድ፡- ፖለቲካውን ስነ-ሓሳባውን ፕሮግራም ህ.ግ. መሰል ህዝቢ ኤርትራ ኣህጉራውን ዞባውን ብደህታት ኣብ ዝገጠመሉ እዋን ቃልሲ'ዩ ተሓጊጎ። ማሕበራውን ውድባውን ኣቃውማ ኤርትራውን ናይ'ቲ ግዜ'ቲ ተወሳኺ ብደህ'ዩ ነይሩ። ምስዚ ኩሉ ሕልኸላኻትን ግን ህ.ግ. መሪሕ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ምጻኑ ኣረጋገጹ። በዚ ታሪኻዊ ፍጻሜ ህዝባዊ ግንባር ኣብ ኣእምሮ ህዝቢ ኤርትራ ዘይሕክኽ ተዘክሮ'ዩ ገዲፉ። እንተኾነ እዚ ዓወታት ፍረ ቃልሲ ህዝቢ ኤርትራ ብምጻኑ ብፍሉይ ዝምልከቶ ወገን የለን። ይኹን ምበር ህዝቢ ኤርትራ ኣብ ልዕሊ መግዛእቲ ኢትዮጵያ ንክዕወት እቲ ዓብላሊ ተራ ህ.ግ.ሓ.ኤ. ምንባሩ ዘመትእ ኣይኮነን። እዚ ክኸውን ዝከኣለሉ ምክንያት ድማ ህ.ግ. ፖለቲካዊ ፕሮግራሙ ኣብ ምትግባር ብዘርኣዮ ተአማንነትን ብቕዓትን ጥራሕ ዘይኮነ፡ ብዘማዕበሎ ባህሊ ሓቢርካ ምስራሕ'ውን እዩ። ህ.ግ. ኣብ ቃልሲ ብዝነበሮ ዓብላሊ ተራ ድማዩ ድሕሪ ነጻነት ንስልጣን እዛ ሃገር ክቆጸጸር ክኢሉ። እንተኾነ ኣብዚ እዋን ንዝሓንጸጸም ፖለቲካዊ ፕሮግራማት ንምትግባር ዘርእዮ ተአማንነትን ብቕዓትን ትሑት'ዩ። ኣብ ዝተፈላለዩ መደባትን ኣሰራርሓን ህ.ግ. ዘይተአማንነት ተጋሂዱ። ዝተረኽቡ ዓወታት ኣይተዓቀቡን። ከምኡ'ውን ኣብ ኣካይዳ እቲ ግንባር ዝነበረ ፍሉይ ተውህቦ እናጎደለ መጺኡ።

መንግስቲ ናይ'ቲ ውድብ ነጻብራቕ'ዩ። ኩነታት መንግስቲ ምስ እትዕዘብ ከኣ፡ እቲ ግንባር ፖለቲካውን ስነ-ሓሳባውን ፍልሰት ኣጋጢምዎ ምህላው ኢና ንርዳእ። ብተወሳኺ እቲ ሕጂ ተፈጠሩ ዘሎ ዘይምርድዳእ፡ ካብ ነዊሕ እዋን ነዚ ግንባር ኣጋጢምዎ ዘሎ ፖለቲካውን ስነ-ሓሳባውን ድስካለ ዘንጸባርቕ'ዩ። ብስንኪ'ዚ ኣድማሳዊ ኣረኣእያ ብዙሓት ኣባላት መሪሕነት እዚ ግንባር ብምጽባብ ካብ ውሽጢ ትካላት እቲ ውድብ ንዝለዓሉ ገለ ሓሳባት ከይተረፈ፡ ክሳብ ከም ናይ ጸላኢ ርእይቶ ጌርካ ምቕራብ ተበጺሑ።

ካብዚ ብምብጋስ ገለ አባላት ማእከላይ ቤት ጽሕፈት ናይቲ ግንባር፣ ንሓገግቲ ትካል ከይተወከሱ ብዛዕባ ህልዊ ፖለቲካዊ ኩነታት ሃገር ብዝምልከት ንህዝብን አባላት ግንባርን ባዕላዊ ገምጋም ክህቡ ተራእዮም። ነቲ ብገለ አባላት መሪሕነት ዝቐረበ ሃናጺ ርኢቶ ድማ ከም ሃገራዊ ክድዓት ብምቕራብ ንአባላት ግንባርን ህዝብን ከእምኑ ፈቲኖም። ዕላማኡ ከአ ኣትኩሮ አባላት ግንባርን ህዝብን ንምልዋጥዮ።

አብ ህዝባዊ ግንባር ንደምክራስን ፍትሕን መሰረታዊ ስነ-ሓሳባዊ አካይዳ ብዘይምህላው፣ ነቲ ድሕሪ ነጻነት ዝተራእዮ ጉድለታት አሰራርሓ ቀንዲ ምኽንያታዮ። ሓደ ካብቲ ጉድለታት ርኢቶ ካልኣት ዘይምስማዕን ኮነ ኢልካ ትካላት ግንባርን መንግስትን ዘይምምዕባልንዮ። ከምኡውን ተራ ናይተን ብቐንዱ ድኹማት ዝኾና ሓገግቲ አካላት ከም ዝበእስ ምግባርዮ። ብተወሳኺ ማእከላይ ባይቶ ግንባርን ሃገራዊ ባይቶን አብዚ ተፈጠሩ ዘሎ ኩነታት አበርክቶ ከይገብራ ብፍላጥ ከም ዝዳኸማ ተገይሩ። ስለዚ እቲ ተስፋ አብዚ እዋን ድኹምዮ።

ሕቶ፡- አብ ውሽጢ እቲ ግንባርን ሃገራዊ ባይቶን ዘሎ ሓፈሻዊ መርገጺ፣ ከመይ ይመስል? ነዚ ዘይምርድዳእ ንምፍታሕኻ ዝግበር ጻዕሪ አሎዶ?

አቶ ሓምድ፡- ብዛዕባ ተፈጠሩ ዘሎ ዘይምርድዳእ አብ ውሽጢቲ ግንባርን ሃገራዊ ባይቶን ዘሎ አረአእያ እንተደአ ኮይኑ፣ ገለ ሰባት ኤርትራ ህያብ ሻዕቢያ፣ ሻዕቢያ ከአ ህያብ ውልቀ ሰባት ገይሮም ዝርድእም አይተሳእኑን። እዚ አረአእያዚ ድማ ህ.ግ. ንህዝቢ ኤርትራ ብሞግዚትነት ዘመሓድረሉ ኩነታት ተፈጠሩ። ገለ አባላት መሪሕነት መንግስትን ግንባርንውን ብዙሓት አገደሱቲ ጉዳያት ሃገር፣ ንህዝቢ ከምዘይምልከትን ብቐንዱ ከምዘይብሉን ገይሮም ክሓስቡ ጀሚሮም። ንሃገር ናይ ምሕሳብ መሰል ንነብሶም ጥራሕ ብምብሓት፣ ህዝቢ ዘይፈልጦ ስጉምታት ወሲዶም። እዚ ኣተሓሳስባ ብግዲኡ ገለ ግሩማት (ካሪዝማቲክ) መራሕቲ ፈጠሩ። እዚ ካርዝማዊ ጠባይ ከአ ብደረጃ ውልቀ ሰባት ምዃኑ ተራፉ ናብ ናይ ሃገር ካሪዝማ ተሰጋጊሩ።

ብሰንኪዚ እቶም ህዝቢ ሓሳቡ ዝገልጹም ትካላት መንግስትን ግንባርን ናብ ምስሊ ተቐይሮም። እዞም ትካላት ግቡእ ስራሖም ንኸየካይዱ ዝግበር ፈተነ ኸአ፣ ከም ንሃገር ዘሰግእ ምንቅስቓስ ጌርካ ተወሲዱ። እዚ ፍርሒ ብወገኑ፣ ህላወ ሓገግቲ ትካላት ግንባርን መንግስትን አብዚ ናይ ፍልልይ መድረኽዚ ጥራሕ ዘይኮነ፣ እንኮላይ አብ ብዙሓት ወሰንቲ ጉዳያት ናይዚ ሃገር ትርጉም አልቦ ከም ዝኾኑ ገይሩ። እዚ ብደረጃቲ ሓጋጊ አካል ዘሎ መሪዳእታ ክኸውን እንከሎ፣ አባላትዞም አካላት ብውልቀ እንተሪእናዮም ግን ሕግን ስርዓትን ክነግስዮም ዝደልዮ።

አብ ከምዚ ኩነታት ነቲ አብ ሓገግቲ አካላት ዘሎ ድኹመት ንምእራም ህዝቢ ኤርትራ ፈተነ ከካይድ ባህሪያዊዮ። አብ ውሽጥን ወጻእን ዝርከብ ህዝቢ ኤርትራ ነዚ ዝተፈጥረ ፍልልይ ንምጽባብ ብሕጋዊ መንገዲ ንምፍትሖ ክሰርሕ ንዕዘብ አለና። እንተኾነ ዜጋታት አብ ጉዳይ ሃገሮም ንዝቐርብዎ ርእይቶ ዝጸወር ዓቕሚ ስለ ዘዮለ፣ እቲ ፈተነ ተቐባልነት አይረኽበን። እዚ ከአ አብነት ናይቲ አብ ልዕሊ ኤርትራን ህዝባን እናማዕበለ ዝኸይድ ዘሎ ምልካዊ አተሓሳስባዮ። እዚ ጠባያት ብተወሳኺ ነቲ አብ ጉዳይ ሃገር ሓባራዊ አረአእያ ከይህሉ ዝጸረር አካይዳ ግንባር አብ ርእሲ ምንጽብራቕ ሓገግትን ፈጸምትን አካላት መንግስትን ግንባርን ይሰርሕ ከምዘዮሎ ዘነጽርዮ።

እቲ ኩነታት ብዝኸምዚ ዘለዎ እናተደአ ቀጸሉ፣ እቲ አብ ታሕተዋይ ደረጃ ዘሎ አባልቲ ግንባርውን ንመጻኢ ስግኣት አለዎ። ኩሉ ድማ እቲ ዘይምርድዳእ ብሰላማውን ሕጋውን መንገዲ ክፍታሕ ዝደሊዮ። እንተኾነቲ አገደሱቲ ቦታታት አብ ኢድ እቶም ርእይቶ ካልኣት ንዘይምስማዕ ብደረጃ ግንባርን ህዝብን ስነ-ሓሳባዊ ግብረ-ሽብራ ዘካይዱ ባእታታት ብምዃኑ፣ ዛጊት ፍታሕ ከምጽእ አይከአለን። እዚ አንጻርቲ ካብ ቃልሲ ዝወረስናዮ መትከላት ኮይኑ፣ ንመጻኢውን ከም ዝቐጽልዮ ዝግበር ዘሎ። ብመንገድቲ " እቲ ዝዓበዩ ንኹሉ ይወስዶ" (The winner takes all) ዝሰረቱ ብፍላጥ ዝተነድፈ ሕጊ ምርጫ ድማ ተነጺሩ አሎ። ይኹን

‘ምበር አብዚ ሓቢርካ ናይ ምንባር ዘመን ተቐባልነት የብሉን። ምስቲ ባህላዊ፣ ፖለቲካውን ኢትኒካውን ብዙሕነት ህዝብና ዝገልጽ ሃገራዊ ቻርተር ህግደፍውን ፍጹም ዝሓነ አይኮነን።

ሕቶ፡- ገለ ወገናት ግን እዚ ዘይምርድዳእ ካብ ውልቃዊ ጉዳያት ዝብግሱዩ ይብሉ። ነዚ ጠለብ ስለምንታይ ኣብ ስልጣን ኣብ ዝነበርኩምሉ ዘየልዓልኩም?

አቶ ሓምድ፡- ኣብ እዋን ሰውራ ዝነበረ ሓፈሻዊ ፖለቲካዊ መትከል ህግ. ህዝብን መሬትን ካብ መግዛእቲ ነጻ ምውጻእ ዝብልዩ። ድሕሪ ነጻነት ከኣ ዜጋታት ስቪላዊ መንግስቲ ብምቕም፡ መሰረታዊ ነጻነትን ሕጋዊ መሰላቶምን ክረኽቡዩ ነይሩ እቲ ቃልሲ። እዚ ከኣ ፖለቲካዊ ርግኣትን ቁጠባዊ ምዕባለን ብምምጻእዩ ዝረጋገጽ።

ነዚ ምትግባር ቀለል’ኳ እንተዘይኮነ፡ ህዝቢ ኤርትራ ኣብ እዋን ቃልሲ ዝነበረ ሕልኽላኻት ስዒሩ ናብቲ ካልኣይ መድረኽ ብርእሰ ምትእምማንዩ ሰጊሩ። ኣብ ዝሓለፈ 10 ዓመታት ነዚ ክውን ንምግባር ዝማዕበለ ተሞክሮ እንተርኢና ናይ ደገ ኣሉታዊ ሳዕቤናት (ብውሕዱ ኣብዚ እዋናት) ኣብ ግምት ክኣቱ ዘለዎ ጉዳይዩ። ይኹን ምበር ሃገር ኣብ ምምሕዳር እንኹተሎ ፖለቲካዊ ኣረኣእያን እንጥቀመሉ ኣገባብን ሕልምና ንምግሃድ መሰረታዊ ረቕሒ ምጻኑ ክዝንጋዕ የብሉን። ኣብዚ መዳይ ዘለና ተሞክሮ ድማ፡ ብዙሕ ድኽመታት ከም ዘለዎ ርዱእዩ። ስለዚ ህዝቢ ኣብ ልዕሊ’ቲ ግንባር ዝጸንሖ ጉድለት ተአማንነት ከመሓይሽ ኣለዎ። ትካላዊ መንግስቲ ንምምስራት ከኣ ኣገደስቲ መደባት ክሕንጸዱ ይግባእ። ዲክታቶራዊ ጠባይ ዘለዎ ፕሮግራምትናውን ምስዚ ዘለናዩ እዋን ንክሓነ መሰረታዊ ለውጢ የድልዩ። ካብዚ ተበጊስና ንክነታት ሃገርና ምስ እንርኢ፡ እዚ ሕጂ ተፈጢሩ ዘሎ ዘይምርድዳእ ኣብ መንጎ ተወዳዳሪ ዝፈርሕ ውልቀ መላኺ ርእይቶን ሓቀኛ ለውጢ ዝቕበልን ኣብ ፖለቲካዊ ባህላውን ኢትኒካውን ብዙሕነት ዝኣምንን ኣተሓሳስባ ዝካየድ ፈጽሞዩ። ብኻልእ ኣዘራርባ ትማሊ ሻዕብያ ሎሚ ሻዕብያ ጽባሕ ሻዕብያ ዝብል ኣካይዳ ምስ ህልዊ መድረኽን ኣተሓሳስባ ህዝቢ ኤርትራን ስለ ዘይከይድን ብዘይተሳትፎ ካልኣት ህላዌኡ ዘብቀዐ ኣተሓሳስባዩ። እምበኣር እዚ ሕጂ ተፈጢሩ ዘሎ ዘይምርድዳእ ብውልቃዊ ጉዳይ ዘይኮነ፡ ኣብ ሳዕለዎይን ታሕተዎይን ህግ ዘጋጠመ ሓቀኛ ፍልልይዩ።

ሕቶ፡-ብመንጽርዚ ሕጂ ተፈጢሩ ዘሎ ዘይምርድዳእ መጻኢ ኤርትራ ከመይ ትሪኦ? ቀንዲ መደባትኩምክ እንታይ ይመስል?

አቶ ሓምድ፡- እዚ መሪሕ ውድብና ኢልና ክንጽውዖ እንፈቱ ህግ. ኣብዚ እዋን ኣብ ቀራና መንገዲዩ ዘሎ። ሓደው መደባት ግንባር ተተግቢሩ፡ ተራ ካልኣት ተቐባልነት ረኺቡን ድሌት ህዝቢ ኤርትራ ተዓዊቱን ሃገር ናይ ኩሉ ክትከውን/ያ። ወይ ከኣ እቲ ኩነታት ከም ዘለዎ ብምቕጻል ናብ ምልካዊ ስርዓት ክቕየርዩ። ሃገርና ከኣ እንታይ ይጽበያ ከምዘሎ ክግመት ዝከኣል ይመስለኒ።

ብዛዕባ መደባትና እንተኾይኑ፡ ደሞክራሲን ፍትሕን ኣብ ዝሰፈና ሃገር ብቅዋም ዝተደገፈ ሕጋዊ መሰል ንምርግጋጽ ምጽዓርዩ። እዚ ድማ ሰላምን ምርግጋእን ንምስፋን ከምኡውን ምዕባለ ንምምጻእ ምስራሕ ማለትዩ። እዚ ብደረጃ ሃገር ክኸውን እንከሎ ብደረጃ ግንባር ድማ፡ ደሞክራሲን መሰረታዊ መሰላትን ዝመትከሉ ፖለቲካውን ውድባውን ፕሮግራም ንምምዕባል ምጽዓርዩ።

ሕቶ፡- ኣብ ኤርትራ ንመጻኢ ዝግበር ደሞክራሲያዊ ለውጢ ከመይ ትሪኦ? ቡቲ ኣብ ምዕባለን ማሕበራዊ ፍትሕን ዛጊት ዝተዓመ መደባትክ ዕጉብ ዲኻ?

አቶ ሓምድ፡- ንመደባት ተመጣጣኒ ምዕባለን ማሕበራዊ ፍትሕን ብዝምልከት፡ ኣብ ዝሓለፈ ዓመታት ገለ ሕጽረታት’ኳ እንተነበረ፡ ድኽመት ትካላዊ ኣሰራርሓ ከምኡውን ሓባራዊ ርእይቶ ዘይምህላውን ኣሉታዊ ተራ ከም ዝነበሮ ፍሉጥዩ። ንክነታት ስቪላዊ ኣገልግሎት ሃገርናን የኒቮሪቲ ኣስመራን እንተርኢና ባህላውን ኢትኒካውን ብዙሕነትና ኣየንጸባርቕንዩ። እዚ ድማ ነቲ ህዝቢ ኤርትራ ዝተቐለለሉ ማሕበራዊ

ፍትሐ ከምዘይተዓወተ ዝግለጽ ጥራይ ዘይኮነ ብዙሕ ክፋል ሕብረተ-ሰብና ብመሰላቱ ክጥቀም ዕድል ከምዘይረኸበ ዘመልክትዮ። ብዘይካዚ ኣዋጅ መሬት ሃገርና ኣብ መላእ ኤርትራ ዝርከብ መሬት ናይ መንግስቲ ምጻኑ ንህዝቢ ኣብ ዝተፈላለዩ መደባት ብማዕረ ክጥቀሙ ዘፍቅድኳ እንተኾነ፡ ብተግባር ግን ብኣንጻሩዮ ተሰሪሑ። እዚ ድማ ልምዓታዊ መደባት ዘተዓናቕፍዮ።

ሕቶ፡- ኣብዚ ንፖሊሲ ትምህርትን ቋንቋ ዓረብን ብዝምልከት፡ ምስሕሓባት ዝረኣዩሉ ዘሎ እዋን ኣብዚ ጉዳይ ዘለካ ርእይቶ ከመይ ይመስል?

ኣቶ ሓምድ፡- እወ፡ ፖለቲካዊ ፕሮግራም ህግን ቅዋም ኤርትራን እዚ ጉዳይ ደሞክራሲያዊ መሰል ምጻኑዮ ዝኣምን። ኩለን ኢትኒካዊ ጉጅለታት ኤርትራ ቋንቋኦን ከማዕብላን ክጥቀማንዮ ዘፍቅድ። ብተወሳኺ ኩለን ቋንቋታት ማዕረየን። ብተግባር እንተርኢና ግን ሕቶ ቋንቋ ብጌጋ ስለ ዝተሰርሓሉ ኣብ ሃገርና ማሕበራዊ ፍትሐ ንኸይረጋገጽ ቀንዲ ምክንያት ኮይኑ ይርከብ። ብሰንኩ ድማ ብዙሓት ዜጋታት ካብ ሃገራውን ስቪላውን መሰላቶም ተሓሪሞም።

ሕቶ፡- ኣብ ጉዳይ ፍሉይ ቤት ፍርዲ ዘለካ ርኢቶኻ?

ኣቶ ሓምድ፡- ብርእየይ ቅኑዕ፡ ጌጋ፡ ጽቡቕ ተግባርን ገበንን ኣብ ህይወት ደቂ-ሰባት ዘጋጥሙ ተርእዮታትዮም። ነዚ ድማዮ ሰባት ሕጊ ንምንጋስ ሕግታትን ትካላት ፍርድን ዝመሃዙ። ስራሓት ፍርዳዊ ትካላት ንምሕጋዝ መንግስቲ ሕጋጋት የውጽእ። ዕላማኡ ድማ ሕብረተ-ሰብ ኣብ ገበን ንኸይወድቕን ንኸከላኸልንዮ።

ኣብ ኩነታትና ምስ እንምለስ፡ ውርሻ ቃልስን ሃገራዊ ተወፋይነትን ድሕረ ባይታ ናይ ብዙሓት ሰብ-ስልጣንዮ። ስለዚ ድማዮ ምስራቕ ገንዘብ መንግስቲ ብውሱን ዝተራእየ። ነዚ ዝተራእየ ምጥፍፋእ ዝከተትሉ ከኣ ነቲ ስርቂ ዝፈጸሙ ውልቀ ሰባትዮም። ኣብዚ ክርሳዕ ዘይብሉ ድማ ኣካይዳ መንግስቲዮ። ኣገባብ ኣሰራርሓ መንግስቲ ኣብቲ ዝተፈጸመ ምጥፍፋእ፡ ናቱ ዝተወሰነ ብጽሒት ኣለዎ።

ብተወሳኺ ፍሉይ ቤት ፍርዲ ምስ ቅዋምን ኣህጉራዊ ቻርተራትን ብዝጋጮ መትከላት ክሰርሕ ኣየምሕረሉንዮ። ምክንያቱ እዚ ቤት ፍርዲ ካብ ፍርዳዊ ትካላት ሃገርናን ዓለምን ወጻኢ ስለ ዝተሰርሐ ንኸሰሰ ፍትሓዊ መሰል ኣይህቦን።

ብሓልዮት ደሞክራሲያዊ ግንባር ሓድነት ኤርትራ ዝፍኖ፡ ድምጺ ሰላምን ደሞክራሲን ኤርትራ፡ 15-07-2019